

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

קדושים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושמונה לבריאה

לעילוי נשמת

ר' ישראל דוד ב"ר לייב ע"ה ציקמאן

נפטר ביום י"ד אלול ה'תשמ"ה

וזוגתו מרת רחל בת ר' פינחס ע"ה ציקמאן

נפטרה ביום כ"א טבת ה'תנש"א

ר' יצחק אהרן ב"ר וואלף ע"ה ספיוואק

נפטר ביום כ"ו ניסן ה'תשמ"ט

וזוגתו מרת חנה בת ר' דוד הכהן ע"ה ספיוואק

נפטרה ביום ח"י מ"ח ה'תשס"ד

ר' שמואל מאיר ב"ר ישראל דוד ע"ה ציקמאן

נפטר ביום י"א תשרי ה'תשס"ב

וזוגתו מרת דינה רייזעל בת ר' יצחק אהרן ע"ה ציקמאן

נפטרה ביום כ"ה שבט ה'תשמ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י נכדם ובנם

הרה"ת ר' אהרן וואלף וזוגתו מרת פולינה

ומשפחתם שיחיו ציקמאן

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

קדושים

ונחלתנו" – להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

וכדי למהר ולזרז עוד יותר ע"י הפעולה שלי – אוסיף ואתן לכאור"א מכם שליחות-מצוה ליתן לצדקה, וגדולה צדקה שמקרכת את הגאולה³.

ואני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא תעשו אתם כל אשר ביכלתכם.

ויה"ר שימצא מכם אחד, שנים, שלשה, שיטכסו עצה מה לעשות וכיצד לעשות, ועוד והוא העיקר – שיפעלו שתהי' הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש, תיכף ומיד ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

(משיחת אור ליום ועש"ק פ' שמיני, כ"ח ניסן תשנ"א)

(3) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית! האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind> יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

וכן: הסבר זה מבאר מדוע יש לפרש ש"עור לאו דוקא עור" אלא, "סומא בדבר". אך עדיין אין מובן מנין ההכרח של רש"י לבאר שבמלים "תתן מכשול" אין הכוונה לנתינה ולמכשול כפשוטן, אלא לאמירה⁵ של "עצה שאינה הוגנת לו"?

לכאורה, צריך היה רש"י להסביר, כפי שזה בדרך ההלכה, שהאזהרה "ולפני עור..." באה להזהיר שלא ישימו מכשול ליהודי סומא בדבר, דבר עבירה, כדוגמא המובאת בגמרא⁶: "לא יושיט אדם כוס של יין לנזיר", שכאן אין זו אמירה, אלא פעולה⁷ של נתינת מכשול של עבירה⁸?

ב. "לא תתן עצה..." – ענין בפני עצמו

בעל "גור אריה" אומר⁹, שההוכחה של רש"י לפירושו זה היא מסיומו של הפסוק – "וראת מאלקיך אני ה'", ביטוי המופיע, כפירושו של רש"י כאן, רק לגבי "דבר המסור ללבו של אדם". וכיון שהנחת "מכשול" כפשוטו לפני "עור" כפשוטו איננו "דבר המסור ללב", אלא פעולה שכוונתה ניכרת, לכן סובר רש"י שמדובר כאן על נתינת "עצה שאינה הוגנת לו", אשר לגבי זה אין לדעת אם "דעתו"¹⁰ של זה לטובה או לרעה ויכול

א. "ולפני עור לא תתן מכשול"

על "ולפני עור לא תתן מכשול"¹ מפרש רש"י: "לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו", והוא מביא לכך דוגמא, כדלהלן בסעיף ג'.

יש להבין: מנין לומד רש"י, בפשוטו של מקרא, שיש להוציא את המלים ממשמעותן הפשוטה, ובמקום לבאר אותן בפשוטות, שאסור להניח מכשול לפני אדם שאינו רואה ר"ל², ומפרש (א) שבמלה "עור" הכוונה היא ל"סומא בדבר", (ב) המשמעות של "מכשול" היא "עצה שאינה הוגנת לו".

המזרחי³ מבאר, שפירוש זה מהווה המשך לפירושו הקודם של רש"י על המלים "לא תקלל חרש" – "אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם... אם כן למה נאמר חרש, מה חרש... אף כל..." כיון ששני ענינים אלו מופיעים בתורה בזה אחר זה, יש לומר, ש"עור דומיא דחרש, מה חרש לאו דוקא חרש, אף עור לאו דוקא עור".

אך הסבר זה קשה, כשאלת המפרשים⁴: בהסברו על "לא תקלל חרש" אין רש"י מוציא את המלה "חרש" מפשוטה, אלא אומר ש"מ"חרש" לומדים ש"מה חרש... אף כל...". לעומת זאת, בהסברו על "ולפני עור לא תתן מכשול" אומר רש"י, שהמשמעות של "עור" איננה כפשוטה, אדם שאינו רואה, אלא "סומא בדבר"⁴. ולפי זה יוצא, שסומא איננו "דומיא דחרש".

(5) אבל ראה קרבן אהרן שהובא לקמן הערה 13. ולהעיר מסהמ"צ להרמב"ם (מל"ת רצט) "ולא זה כולל גם כן מי שיעזור על עבירה כו'... ופשוט דקרא כמו שזכרנו תחלה" (אם ישאלך אדם עצה... אל תתן לו עצה שאינה הוגנת). (6) פסחים כב, ב. וש"נ. ועד"ו בעוד כמה מקומות בנוגע לאיסורים אחרים. (7) משא"כ בהדגמא בתו"כ כאן "בת איש פלוני מה היא לכהונה כו'" שהיא רק עצה שאינה הוגנת לו. וראה לקמן הערה 16. (8) גם את"ל (וראה משכיל לדוד כאן) שע"ד הפשט האיסור דלפני עור גו' הוא רק ב"סומא בדבר" (ולא במי שעוזר את חברו לעבור עבירה בידעתו) – הרי אפ"ל שאיירי כשהשני אינו יודע שהוא דבר איסור, וכבמדרש לקח טוב עה"פ: והוא סבור שכר תמרים כו'. (9) וכן בכלי יקר כאן. קרבן אהרן (ע"ש). (10) המשך לשון רש"י עה"פ ד"ה ויראת.

(1) פרשתנו יט, יד.
(2) כפי' הראב"ע ורמב"ן (בסופו) כאן. וראה תרגומים עה"פ. וזה פרשתנו (פה, א). ועוד.
(3) קרבן אהרן לתו"כ עה"פ (הובא גם בצידה לדרך לפרש"י כאן) – וראה שם עוד קושיות על פירוש הרא"ם. ובס' שמע שלמה (הובא בנימוקי שמואל ומלאכת הקודש על פרש"י כאן) הקשה על הקרבן אהרן. וראה בספרים הנ"ל. משכיל לדוד כאן. ואכ"מ.
(4) והיינו שגם את"ל שיש הכרח ש"עור לאו דוקא" – הו"ל לרש"י לכתוב בסגנון "מה עור כו' אל כל סומא בדבר כו'" (וכו"ב), ולא לפרש שתיבת "עור" פירושה – "סומא בדבר". וראה משכיל לדוד.

(א) המשמעות של „עצה שאינה הוגנת לו“ מובנת מאוד, לכאורה, ואינה דורשת הסבר, ומדוע צריך רש"י להביא דוגמא?
(ב) אם צריך בכל זאת להביא דוגמא ל„עצה שאינה הוגנת לו“, יש לכך דוגמאות פשוטות וברורות הרבה יותר!¹⁴

(ג) יותר מכך: ב„תורת כהנים“, שהוא המקור לפירוש רש"י, מובאות שלוש דוגמאות ל„עצה שאינה הוגנת לו“: „אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים, צא בצהריים בשביל שישתרב (שיכהו שרב ושמש)¹⁵“, אל תאמר לו מכור את שדך וקח לך חמור ואת עוקף עליו ונוטלה הימנו“, ולפני כן מובאת דוגמא בקשר לדבר עבירה¹⁶: „בא ואמר לו בת איש פלוני מהי לכהונה, אל תאמר לו כשרה והיא אינה אלא פסולה“. מכל הדוגמאות הללו מצטט רש"י דוקא את האחרונה, ולא אחת מהדוגמאות הראשונות והברורות יותר!¹⁴

ג. דוגמא ל„עצה שאינה הוגנת לו“

בהמשך דבריו מציין רש"י דוגמא ל„עצה שאינה הוגנת לו“ – „אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“.

אין מובן:

(11) נוסף על מה שהקשה בשפ"ח דאפ"ל דהכתוב אמר ויראת מאלקין היכא דאין רואה (וע"ד פרש"י לקמן יט, לב – הובא לקמן בפנים). וראה גם ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג ל"ח נה (נד, ב) שהקשה על הגו"א. (12) יט, לב. – ותיירה מו: רש"י אינו מעתיק התיבות „ויראת מאלקין“ בהד"ה ואפילו אינו מרמז ב„וגו"א ועד"ז הוא בפרש"י בהר כה, יז (וראה לקמן הערה 37). שם, מג. (13) בקרבן אהרן שם מפרש דגלמד מהלשון „לא תתן מכשול“ – כי „המשים מכשול.. לא יקרא נותן כי מה נותן לו או למי נותן ולא יקרא .. אלא משים .. לזה הוכרחו חז"ל לדרשו בדבר ששייך בו נתינה .. והוא בעצה שנותן לו כו" (וראה מנ"ח מצוה רלב אות ד בסופו). ובביאור הרי"ף פערלא שם (נד, ג) הקשה עליו ד„אשכחן בקרא בכמה דוכתי לשון נתינה במקום ידוע אע"פ שאינו נותן לשום אדם כו"י. ע"ש באריך. וראה מלבי"ם כאן. ואכ"מ.

(* בשפ"ח שגדפס בחזושים „מקראות גדולות“ נשנט.

ב.

ע"פ האמור לעיל ע"ד הדגשת ענין הגאולה (במיוחד) בזמן זה – מתעוררת תמיהה הכי גדולה: היתכן שמבלי הבט על כל הענינים – עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש?! ... דבר שאינו מובן כלל וכלל!

ותמיהה נוספת – שמתאספים עשרה (וכו"כ עשירות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואעפ"כ, אינם מרעישים לפעול ביאת המשיח תיכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא ליצלן, שמשח לא יבוא כלילה זה, וגם מחר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלן!!

גם כשצועקים „עד מתי“ – ה"ז מפני הציווי כו', ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים באמת, בודאי ובודאי שמשח כבר הי' בא!

מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחר שכל מה שנעשה עד עתה, לא הועיל, והראי', שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר – בגלות פנימי בעיני עבודת השם.

הדבר היחידי שיכולני לעשות – למסור הענין אליכם: עשו כל אשר ביכלתכם – ענינים שהם באופן דאורות דתוהו, אבל, בכלים דתיקון – להביא בפועל את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

ויה"ר שסוכ"ס ימצאו עשרה מישראל ש„יתעקשו“ שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה, ובודאי יפעלו אצל הקב"ה – כמ"שי „כי עם קשה עורף הוא (למעליותאי, ולכן) וסלחת לעוננו ולחטאתנו

(1) תשא לד, ט.

(2) ראה שמ"ר ספמ"ב. הובא בתר"א מג"א כג, סע"ב. לקרית בלק סז, ד.

לכאורה, ניתן היה להשיב על כך, ולפתח בדוחק:

על הפסוק „יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים“, שבפרשת ויחי¹⁸, מפרש רש"י: „בחמור חזק שמטעינים אותו משא כבד .. המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין, בתחומי העיירות שמוליך שם פרקמטיא“.

מכך אפשר להבין, ואפילו בן חמש למקרא מבין זאת, שלצורך פרנסה יש תועלת רבה יותר בחמור מאשר בשדה, כי הוא עובד הן ביום והן בלילה, ללא טרחה רבה לבעליו, כי הוא נושא את המשאות הכבדים. ואילו בשדה עובדים בדרך כלל רק ביום, ודרושים עמל ויגיעה רבה של בעל השדה בכל המלאכות של חרישה, זריעה, קצירה וכדומה במשך השנה¹⁹. זאת ועוד, עבודתו של החמור מפיקה רווח מיד, או לאחר זמן קצר בלבד, ואילו מן השדה מופקים הרווחים רק לאחר תקופה ארוכה הרבה יותר, לאחר הקצירה, ואף יותר מכך – לאחר איסוף התבואה.

ולפי זה יוצא, שה„עצה“ של „מכור שדך וקח לך חמור“ היא בדרך כלל, „בהווה“²⁰, עצה הגונה. ולכן מסיים רש"י ואומר „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“, שכאן מדובר על מקרה שבו ה„יועץ“ מתכוון בעצתו לקחת את השדה²¹.

ה. העצה צריכה להיות „הוגנת לו“

אך הדבר אינו מובן, כי:

א) ברור, שמצד שני יש ל„שדה“ יתרונות לעומת „חמור“. כגון: אין בו ענין של מוות, העבודה עם חמור כרוכה בטלטולי דרך של בעל החמור שצריך לנוע תמיד ממקום למקום, ואילו שדה נמצא בדרך כלל בסמוך

לעירו ולביתו, ועוד. ובמיוחד, כאשר הדגש כאן הוא שהעצה „אינה הוגנת לו“ – וייתכנו אופנים רבים שבהם טוב יותר שלא למכור את השדה,

בדומה לדוגמא הקודמת המובאת בתורת כהנים „צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים“, אשר בדרך כלל „צא בהשכמה“ היא עצה טובה, אך במקרה זה היא רעה, מפני שישנם לסטים, ולכן זוהי „עצה שאינה הוגנת לו“²². וכפי שנאמר בתורת כהנים בסיום הדברים „שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו, והרי הדבר מסור ללב, שנאמר ויראת מאלקיך אני ה'“ – שהיועץ אף יכול לומר שהוא התכוון לעוץ „עצה טובה“.

ב) ועוד ועיקר: אם אכן כדאי יותר לבעל השדה לרכוש את החמור מאשר להשאיר בבעלותו את השדה, מדוע אכפת שהיועץ יקנה אחר כך את השדה, שהרי עבור ה„סומא בדבר“ אין זה „מכשול“ ואפילו לא „עצה שאינה הוגנת לו“, אלא להיפך: עבורו טוב יותר לרכוש את החמור!

ו. חזרה על דין בתורה – יש בה חידוש

הדברים יובנו לפי הכלל הקיים גם בדרך הפשט, שכאשר התורה חוזרת בשנית על דין שכבר ידוע לפני כן, יש למצוא בו חידוש כלשהו, ולא לומר שהחזרה היא רק כדי „להרבות בלאווין“ וכדומה²³.

ובמקומות שבהם מפרש רש"י „לעבור עליו בשני לאווין“²⁴ וכדומה, הרי זה משום שלא מצא שם חידוש בהלכה בדרך הפשט.

כפי שרואים בפירוש רש"י בפסוק זה

(22) ראה גם תורה תמימה עה"פ (אות פ).

(23) ראה פסחים כד, סע"א ואילך. ופשוט דכ"ה ע"ד הפשט – ראה לדוגמא פרש"י משפטים כג, יט (ותשא לו, כו) ועוד. ולהעיר מפרש"י משפטים כא, יב: כמה כתובים כו'.

ולהעיר מס' שמע שלמה (הג'ל הערה 3) „ודחק לומר לעבור עליו בשני לאווין“ (ודלא כמ"ש בנימוקי שמואל כאן). וראה לקמן הערה 37.

(24) ראה פרש"י תשא לו, כג (הרבה מצות כו'). צו ו, ו. שמיני יא, מד. אמור כג, כב. שם, לא (ושם: או להזהיר על מלאכת לילה כו'). בהר כה, לו. ועוד.

עמם – התעוררה המדינה לסייע להם, בהתאם להשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו לבקשת עזרה.

עד"ז ידוע גם כן שבימים האחרונים יצא מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך הנוער. בהתאם לזה שבתחלת נשיאותו הכריז ששאיפתו היא להזכר כ"עדיוקיישאן (חינוך) פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

...וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים בהשגחה פרטית מידי יום ביום, הן בנוגע להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך שהעולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא את הגאולה

[כולל – שבשבוע האחרון מצאו בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת "והנשואם הביאו את אבני השדה ואת אבני המילואים לאפור ולחושן"]⁷ (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום⁸], והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף בצדקה, כנ"ל].

המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:

הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, לגלות את אלופו של עולם (אף) ב"גולה", שדור זה, דור האחרון בגלות, יהי' הדור הראשון דהגאולה.

והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים בעולם איך שהעולם בעצמו מסייע ומביא לגאולה.

וענינו בפשטות הוא – כנ"ל – שכל יהודי צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר בהתוועדות שלפ"ז – בלימוד התורה בעניני גאולה, בתושב"כ ("שכל" הספרים מלאים בדבר זה"), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

...עניני העולם עצמו ואזה"ע עצמן (גם בזמן הגלות) מסייעים הם (באמת) לעבודה דהבאת הגאולה.

ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך להגאולה – בא הסיוע בגילוי יותר.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד, ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים האחרונים ממש:

בדורות שלפנ"ז הי' מקום מגורם (רוב) בנ"י במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים!) לעבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים, גרים (רוב) בנ"י במדינות שבהן מושלת מלכות של חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבנ"י), שמסייעת לבנ"י להגיע לגאולה פנימית בעבודתם, עד שיעשו את העבודה שתביא את הגאולה כפשוטה, והמלכות (של חסד) תסייע אז לבנ"י גם לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב²): והביאו את כל אחיהם גו'.

ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבנ"י התפשט בעוד במדינות שונות, עד גם במדינה ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות בני ישראל בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים לבנ"י לקיים תומ"צ, ומתירים לבנ"י לצאת משם (ללא ההגבלות שהיו פעם). אדרבה – הם גם מסייעים לבנ"י לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה לסיוע דאזה"ע שבנ"י יצאו מהגלות וילכו לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף על הסיוע הישר דאזה"ע לבנ"י – ישנם גם ענינים שבהם רואים איך שאזה"ע בעצמם עושים פעולות של טוב וחסד, המגלות עוד יותר שיש בעה"ב לבירה זו, כהכנה ל"היתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה.

לא כפי שהי' מכבר, שדוקא עם ישראל (אע"פ ש"אתם המעט מכל העמים"³) השלים בפועל את הכוונה דרירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות אזה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני, והתעסקו בעיקר בתועלת עצמם, או בכיבוש מדינות אחרות וכיו"ב.

בין הענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש, שבהם רואים איך שהעולם ואזה"ע מתכוננים ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים ביישובו של עולם, "לשבת יצודה".

ידוע ומפורסם (בכל המכתבי-עת) אודות המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוק כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם (הרחק ממדינה זו), אע"פ שעי"ז לא באה תועלת ישירה לתושבי מדינה זו:

מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש באיוורנים לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מקור (וכו'), עד מהיפך החיים.

ובזה רואים את רגש הרחמנות דתושבי מדינה זו: כאשר הם שמעו וראו איך שאנשים סובלים יסורים – הגם שאינם קרוביהם, ואף פעם לא היתה להם שייכות

עצמו: על "לא תקלל חרש" מפרש רש"י, כדלעיל: "מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר... אם כן למה נאמר חרש, מה חרש..." ולכאורה: רש"י יכול היה להסביר בפשטות, שאמנם יש איסור של "לא תאור" ²⁵, אשר כולל "כל אדם", ואף "חרש", אך לגבי ה"חרש" מופיע איסור מיוחד של "לא תקלל", כדי להוסיף לגביו לאו נוסף.

מכך מובן, שכאשר אפשר, יש לפרש את הפסוקים באופן שלא יהיה צורך להזדקק למסקנה שהדבר הוא רק כדי להרבות בלאווין.

וכך בעניננו: הענין של "ולפני עור לא תתן מכשול" כפשוטו, שאסור להניח מכשול אשר ה"עור" עלול להינזק בגללו, כבר ידוע מן הנאמר בתורה לפני כן על מספר מעשים מעין אלו, שהם אסורים ובלתי רצויים: "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה... בעל הבור ישלם..." כלומר, אסור להניח "מכשול" ולבצע פעולה העלולה לגרום נזק לזולת ²⁷.

אמנם, התורה אינה מדברת שם במפורש על איסור והיתר, אלא על תשלומים בעקבות נזק, אך אדרבה: אם נענשים, ויש לשלם עבור הנזק שגרמו

[ויותר מכך: ה"מכשול" המוזכר שם אינו "שלו" כלל, כפי שמפרש שם רש"י שמדובר על בור ברשות הרבים, ובכל זאת "בעל התקלה" חייב לשלם עבור הנזק בדיוק כאילו היה המכשול "שלו"]

הרי ודאי שזהו דבר אסור ²⁸.

(25) משפטים כב, כו. ולהעיר, ששם לא פרש"י דקאי על כל אדם.

(26) שם, כא לג"ל.

(27) ראה ספורנו כאן דתוכן האיסור דלפני עור גו' (כפשוטו) הוא, שלא יגרום בנזקו.

(28) ראה השקו"ט ע"ד ההלכה בביאור הרי"פ פערלא שם (גד, ג ואילך. ויש"ג) ומסיק שם שיש בזה הלאו ד, לא תשים דמים בביתך" (תצא כב, ח. וראה ספרי שם) – אבל בלימוד ע"ד הפשט י"ל שאין צריכים ע"ז אזהרה לידע האיסור, כי מובן הוא במכש"כ מהעונש, ככפנים. וראה לקמן הערה 30.

ומה שפרש"י שם, "שור ולא אדם חמור ולא כלים" – הוא רק בנוגע להתשלומין (שזהו חידוש התורה, שהרי אין

ולכן מסביר רש"י ²⁹, שמדובר כאן על סוג שונה של איסור ³⁰, אשר אינו נכלל ואי אפשר ללומדו מהדין של "כי יפתח איש בור..." ³¹, העוסק בגרימת נזק לזולת, כפי שיוסבר להלן בסוף סעיף ז' ואילך.

ז. דוקא בדוגמא האחרונה יש חידוש בדין

מכך מובן בפשטות מדוע אין רש"י יכול להביא את שתי הדוגמאות הראשונות מ"תורת כהנים" ל"עצה שאינה הוגנת לו" – "צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב", כי עצות מעין אלו שאינן הגונות נכללות, בדרך הפשט, בענין של "כי יפתח איש בור" ³²: על ידי עצה רעה זו גורם האדם נזק לזולת.

אמנם, גרימת הנזק אינה ניכרת וישירה כל כך, כפעולה של "כי יפתח איש בור", אך אין הבדל בתוצאות הפעולה – גרימת נזק לזולת.

מאותה סיבה אין רש"י יכול לפרש שב"ולפני עור..." הכוונה היא שאסור להכשיל את הזולת בעבירה, כי באם אסור לגרום לאחר נזק גשמי, בגופו ובנכסיו, על-אחת-כמה-זוכמה ³³ שאסור לגרום נזק בנפשו

הבור שלו), אבל לא בנוגע לעצם האיסור הנלמד (ומובן) מזה.

(29) ראה ע"ד "ביאור רי"פ פערלא שם (בטעם שהוציאו חז"ל קרא דולפני עור גו' מידי פשוטו), אלא שהוא כתב שמכשול בידים (בפשטות – כולל בור ביה"ד) נכלל בהלאו ד, "לא תשים גו'" (ראה הערה הקודמת). וראה לקמן הערה 32.

(30) לכאורה אפ"ל דאף שידעין מן העונש שיש איסור (ככפנים) – מ"מ, מכיון שבהפסוקים ד, "כי יפתח גו'" לא מפורש האיסור, מקום להוסיף אזהרה מפורשת. וכפרש"י לעיל פסוק יא (וכן בכ"מ), "למדנו עונש אזהרה מנין". אבל – אינו. כי בהמקומות שנאמר הן עונש והן אזהרה, נאמרו שניהם באותה לשון. משא"כ בנדו"ד, הרי העונש (על הגרמת נזק) והאזהרה נאמרו בלשונות אחרות לגמרי. (31) וראה לקמן הערה 37.

(32) ברי"פ פערלא שם (גה, ב) דמשיאו עצה רעה לעשות עבירה או עצה רעה שמפסידו ממון או מושיט כוס יין לגזיר – אינו ענין להלאו דלא תשים דמים בביתך, וצריך אזהרה מיוחדת בפ"ע.

אבל ע"ד הפשט מכיון שתוכן האיסור הוא – גרם היוק לחבירו, מה לי ע" מכשול בידים או ע" עצה רעה (וכן) – מה לי היוק בגוף או בנפש, כדלקמן בפנים).

(33) ראה פרש"י תצא כג, ט.

של הזולת³⁴, על ידי שיעבור עבירה.

וכפי שמוצאים בהרחבה בפרשת בראשית, שמפני שהנחש הכשיל את חוה³⁵ בחטא עץ הדעת, הוא נענש בעונש חמור ביותר – „ארור אתה מכל הבהמה...“³⁶. ומכך מובנת חומרת האיסור להכשיל את הזולת בעבירה, וכפי שמפרש שם רש"י: מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית...

משום כך מביא רש"י דוקא את הדוגמא האחרונה מתורת כהנים – „אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור“, ומוסיף „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“, כי דוקא בדוגמא זו ישנו החידוש בדין, כדלהלן.

ח. „מכשול“ – באופן הענקת העצה

על ידי ההוספה „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“ מדגיש רש"י, שהפגם איננו בכך שגורמים ל„סומא“ להחליף שדה בחמור, שהרי, כאמור לעיל בסעיף ד', אין הכרחי שיהיה בכך הפסד,

אלא השלילה היא דוקא במעשה של „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“.

התורה מחדשת כאן, בדרך הפשט, דין חדש: אין מדובר כאן על איסור גרימת נזק ל„עור“, אלא התורה אוסרת כאן גם נתינת „עצה שאינה הוגנת לו“: כאשר נותנים עצה לזולת, יש לחשוב רק על כך שהעצה תהיה „הוגנת לו“, ולא לחשוב על התועלת העצמית, שהמיינע יכול להרוויח מכך³⁷.

(34) ולהעיר (לאידך גיסא) ממפרשים (ראה משכיל לדוד כאן. מנ"ח ובהגהות הרי"ף פערלא) שם. תו"ת (כאן) – דמה ש"ע"י ההלכה האיסור דולפני עור ג' הוא במכשיל תבירו בעבירה – אין זה שולל מכשול כפשוטו.

(35) ראה בראשית (ג', יג), „הנחש השיאני“ ובפרש"י „השענו“.

(36) שם, יד.

(37) ובלשון רש"י לקמן (בהר כה, יז), „ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו ותנאו של יונק“.

וכבר הקשה בס' שמע שלמה (הנ"ל) כאן ל"ל קרא דולפני עור, והרי נכלל באונאת דברים. וכן הקשה במשכיל לדוד בהר שם (ותירוץ אינו ע"ד הפשט*).

(* בנחמקי שמואל פרשתו כאן תי' „לעבור עליו בטני

חידוש זה מתבטא בדוגמא המובאת³⁸, „אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“: אף כאשר מקבל העצה לא ייזק כלל, בכל זאת עצה זו „אינה הוגנת לו“ – אין היא ניתנת עבורו ולמען טובתו וצרכו³⁹, ואת זאת אוסרת התורה. כי כשנותנים עצה לזולת יש לחשוב אך ורק על טובתו של הזולת, ולקבוע את צרכיו של האחר – „הוגנת לו“, ולא לחשוב על רווחים אישיים – „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“.

למרות, שהאדם יכול להרהר: זה – ה„סומא בדבר“ – אינו חסר כלל, ומדוע אכפת שהוא עצמו – היועץ – יהנה מכך?

על כך אומר רש"י „ולפני עור לא תתן מכשול“ – „לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו“: ב„מכשול“ הכוונה היא כאן אף למקרים שבהם ה„סומא בדבר“ אינו ניוזק כלל, אלא ה„מכשול“ הוא רק באופן נתינת העצה – „עצה שאינה הוגנת לו“⁴⁰: ה„סומא“ סובר שה„יועץ“ מעניק לו עצה אשר „הוגנת לו“, ואילו היועץ „עוקף עליו“, מרמהו ומעניק לו עצה „לפי⁴¹ דרכו והנאותו“.

ו"ל דמה שלא אמרנו (באם אפשר) לעבור עליו בשני לאוין, הוא רק אם זהו אותו הלא, משא"כ בנדודי שהאיסור דאונאת דברים אינה מוגבלת להענין דלא ישיאנו עצה שאינה הוגנת, וכתחלת פרש"י שם „שלא יקניט איש את חברו“ (שאינו שייך להאיסור דולפני עור ג'). וראה מלאכת הקדש על פרש"י (כאן). ולהעיר מהענין דאיסור כולל (שבועות כד, ב. ובכ"מ).

[והטעם שהוכרח רש"י להביא גם הדוגמא ד„לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו“ הוא כהמשך פרש"י „לכך נאמר ויראת מאלקידך כו"ל].

(38) ראה גם משכיל לדוד בהר שם.

(39) כפרש"י בשלח טו, ז.

(40) ועד"ז בפרש"י בהר שם שדייק רש"י „עצה שאינה הוגנת לו“ (ולא עצה רעה) – כי איירי (כפרש"י שם) באונאת דברים. משא"כ בפרש"י עה"פ (תבא כו, יח) משגה עור בדרך שכתב, ומושיאו עצה רעה – כי שם הוא א' מן ה"א (הכי) ארורים שבתורה, ופשוט שהוא הכי חמור – משיאו עצה רעה.

(41) ל' רש"י בהר שם.

לאוין. אבל ראה לעיל סעיף ו והערה 23 – במלאכת הקודש תי' רק בנגע הלא דאל תונו גבי גר (משפטים כב, ב ובפרש"י פרשתנו יט, לג ובפרש"י) אבל לא בנגע „לא תונו“ דפ' בהר שם (וכמפורש בפרש"י כנ"ל דסלל ט, לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו").

[כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הביאו את אבני השם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן“] (פאַר די בגדי כהונה), אַז די עננים הביאום⁴²], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

די מסקנה פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבודה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה“, אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אַליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאַרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו“ בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט בהתוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כלי הספרים מלאים בדבר זה“), און תושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

(משיחות ש"פ אחר-קדושים, י"ג אייר תנש"א)

(7) ויקהל לה, כז.

(8) תי" עה"פ.

(9) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב.

ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע לעבודת בני"ה בהבאת הגאולה, ואיך שצריכים להתכונן לגאולה – בעמדת עכשיו ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, והנה הנה באה הגאולה.

כידוע) האט אויסגענוצט איר שטארקן כח צו ארויסהעלפן און ראטעווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה). אע"פ וואָס דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפואות. אַנשטאָט נוצן די אירונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאָט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליקלעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאָל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואַרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ז איז אויך ידוע אַז בימים האחרונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עדזשוקיישען (חינוך) פרעזידענט“, צוליב די פעולות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

... וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה איז, אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחתונים און ברענגען די גאולה,

ט. העיקר – כוונת היועץ בזמן הענקת העצה

לפי זה יובן מדוע מרחיב רש"י בפירושו על „ויראת מאלקין“ – „לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להישמט ולומר לטובה נתכוונתי, לפיכך נאמר בו ויראת מאלקין, המכיר מחשבותיו“, בעוד אשר בתורת כהנים נאמר בקצרה: „שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו, והרי הדבר מסור ללב, שנאמר ויראת מאלקין אני ה'“.

בתורת כהנים הדיוק הוא „שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו“. כלומר, למעשה היתה זו עצה רעה, אך אדם אחר אינו יכול להאשימו, כי היועץ יכול להצטרף ולטעון שסבר שזוהי עצה טובה, ולכן זהו „דבר המסור ללב“.

ואילו לפי רש"י אין הבדל אם העצה היתה למעשה „עצה טובה“ או „עצה רעה“, אלא השאלה היא רק לגבי דעתו וכוונתו של האדם היועץ – האם בשעת נתינת העצה הוא חשב אך ורק על הזולת, או לא⁴².

את זאת אין לדעת אף לאחר שהיועץ רכש את השדה, כי ייתכן שלא היתה זו כוונתו

בעת הענקת העצה, ורק לאחר מכן התאפשרה רכישת השדה על ידו, מידי מי שלקחו מה„עור“.

על כך אומרת התורה „ויראת מאלקין – המכיר מחשבותיו“ וידוע את הרהוריך בעת הענקת העצה.

י. אהבת ישראל – „כמוך“

מכך נלמדת הוראה נפלאה בענין אהבת ישראל, עד כמה חייב יהודי להתמסר ולהשקיע למען טובתו של יהודי אחר:

לא די בכך שאתה מתנהג באופן שלמעשה נובעת מהתנהגותך תועלת לזולתך, אלא יש חשיבות גם ל„דרך“ שלך, לכוונתך ולמטרתך: כאשר אתה מיטיב עם זולתך, עליך „לצאת“ לחלוטין מעצמך ולחשוב אך ורק על מצבו של הזולת, כך שלא תהיינה מעורבות בכך שום נגיעות אישיות וכדומה.

זהו קיום אהבת ישראל באופן של „ואהבת לרעך כמוך“⁴³. רק כאשר חשים ש„רעך“ הוא „כמוך“ בפשטות, כמוך ממש – אין זה „זולת“ אלא חלק ממך, אחדות ישראל⁴⁴ – אז חושבים על „רעך“ באופן המעסיק אותך לחלוטין, „כמוך“ ממש.

(משיחת ש"פ קדושים תשמ"א)

42) ולשון רש"י „אם דעתו של זה .. לרעה“ – אין הכוונה בזה עצה רעה בפועל, כ"א שכוונתו אינה לטובה השני ובמילא ה"ז עצה רעה מחמת אופן נתינת העצה. ודוחק.

43) פירשנו לקמן פסוק יח.
44) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. קונטרס אהבת ישראל. וש"נ.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

ויהי ר"ש ש"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הוספה

בשורת הגאולה

כג.

ע"פ האמור לעיל האט מען ארויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'דארף זיך גרייטן צו דער גאולה — שטייענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, און האלטנדיק אט אט בא דער גאולה.

. . . די עניני העולם עצמו און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות) זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון ברענגען די גאולה. ויש לומר, אז שטייענדיק בסוף זמן הגלות, סמוך צו דער גאולה — קומט ארויס דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים במיוחד, און נאכמער — אין דעם זמן האחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האבן (רוב) אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים — לעבן (רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט א מלכות של חסד, אנהויבנדיק פון מדינה זו (וואו עס געפינען זיך רוב מנין ובנין פון אידן), וואס איז מסייע אידן צו דערגרייכן א גאולה פנימית בעבודתם, ביז — אז זיי זאלן טאן די עבודה וואס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב: והביאו את כל אחיכם גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט געווארן אין נאך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז

לאחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער ארויסגיין ממדינה ההיא — איז זייער יחס איצטער איבערגעקערט געווארן, אז זיי לאזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאזן אידן ארויס פון דארט (אן די הגבלות פון אמאָל), ואדרבה — זיי זיינען נאך מסייע די אידן צו פארן אין ארץ הקודש. מעין הכנה צו דער סיוע פון אוה"ע אז אידן זאלן ארויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלמה.

נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן — זיינען אויך דא ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אליין טוען פעולות של טוב וחסד, וואס איז נאכמער מגלה ווי יש בעה"כ לבירה זו, אלס צוגרייטונג צו „והיתה לה' המלוכה“ בגאולה האמיתית והשלמה,

ניט ווי ס'איז געווען אמאָל, אז דוקא עם ישראל (אע"פ וואס „אתם המעט מכל העמים“⁵), האט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האבן זיך בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אדער אין כובש זיין אנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה — דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסודות עיקריים אין ישובו של עולם, „לשבת יצרה“:

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונגען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים — אז די מדינה (וואס איז מיסד אויף צדקה וחסד,

(3) ראה ב"ר רפ"ט.

(4) עובדי' בסופו.

(5) ואנתחנן ז, ז.

(6) ישעי' מה, יח.

(1) ל' הכתוב — נחום א, ט. וראה לקר"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

(2) ישעי' סו, כ.